

Avskrift.

ACC. N:R M. 12475. sid.num. överensstäm-
mer ej med orig.

Landskap: Småland. Upptecknare: K.J. Nilsson, Mariannelund.

Härad: Östra. Berättare: " " "

Socken: Kråkshult. Berättarens yrke: f.d. smed.

Uppteckningsår: 1952. Född år 1865 i Kråkshult.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

LuF 88.

Kyrkkryddor. s. 1 - 12.

Skriv endast på denna sida.

Avskrift.

ACC. N:R. M. 12475.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Kyrkokryddor.

Sådana kryddor var många olika slag, det var både blomor, frön
å frukter som dom hade. Det var egäntligen endast kvinnorna både fat-
tiga å rika, och varför dom användes vet man egäntligen inte, jag hör-
de alldrig att dom hade någon kristlig symbol, men kanske de brutna
kvistarna å blomorna skulle höra Högmässan.

Kryddkvasten togs alltid hem från kyrkan och lades i lådan bland
kyrkdukarna för att dessa skulle få en god lukt, någon gick å satte
ner den på graven hos någon anförvant. Den lilla kryddkvasten var ej
vidare stor men många olika starkt luktande växter, t.xp. Lövändet -
Åssopp - åbrodd, ^{Salvia} Sälleri - gräsnäjlikor m.fl. Sårterna efter tillgång,
ingen kanske hadde lika, av andra blommor togs alldrig några stora,
hade dom Frörosor röda eller vita så togs det endast sådana, allt var
efter tillgång, om skaften bands om en Trå för att hålla dem sammans.
Förklädet som var väl vikt och struket öppnades något och där lades
nu skaften eller det som var ombundet. Sedan lades det åter ihop och

och bukätten lades på psalmboken, somliga som var rädda om Boken kunde lägga klädet om hela boken samtidigt dom lade i busken (Bukätten), sjelva bärningen på vägen var hur som hälst, men utom Psalmboken så hade dom ytterligare ett kläde som dom hade silkesduken uti som dom skulle hava på huvudet i kyrkan, det var alltid Brudklädet, detta gick dom alltid in i kyrkstallet å tog på sig då dom kom fram till kyrkan, på vägen hade dom alltid en handvävd rutig huvudduk. Wid kyrkan och i kyrkan skulle dom ha silkesklädet, men när dom gick hem så bytte dom åter igen.

Denna extra paket bar dom också i handen.

Den tid på året då det ej fans gröna luktande växter, så hade dom s.å.k. luktvatten i en liten flaska, det var av många olika slag, såsom kamfertolja - Pepparmyntolja - kanelolja - lavändelolja med fler starka droppar även hoppans droppar. Då dom användes så tog dom ur korken och höll flaskan intill på kläderna eller fickklädet som sedan luktade både länge och gott. Flaskan fick ofta gå mellan kam-

raterna i bänken, detta skift byttes ofta, ty de flästa hade var sin flaska. Hade dom ej luktflaska så hade dom en kryddask eller krydd-dosa, den var av många olika former och matriäl, såsom mässing - tenn - trä - näver eller glas, den som min farmor hade var en svarvad Träask som Farfar svarvat sjelv. Kryddorna var av alla tenkbara slag, tpx. kardemumma - kanelknopp - karameller - russin - Perlsocker - Ingefära - kryddnäjlikor - fänköl - anis, ju fler sårter dess bättre, denna kryddask fick också gå omkring i bänken, ofta i lite hymmel och för att ej störa andakten då dom liknade sig sömniga å började gäska så tog dom till sina kryddförråd eller luktvatten.

Dessa kryddförråd bars alltid i kjolfickan, dom hade ofta två stora fickor på sina kjolar, några väskor fans det ej då.

På vintertiden användes ej förut beskrivna grönvaror, då hade dom blott sina kryddosor och luktvattnet,.

Männen använde alldrig grönbuskar als, dom hade sitt snus som var av olika sårter samt tuggtobak, snuset bjude dom varandra i bän-

karna, det var mäst de gamla som använde det, många var rökare, fast ej i kyrkan.

Men all ungdom hade bröstfickan full av lavändel då dom gick till kyrkan både stora och små, den tjusade flickorna, dom hade var sin så den var snart utdelad tils dom inte hade någon sjelva. Pojkarna gav gerna bort den.

Lavändel planterades mycket i gamla tiden, ty den var då en Medesinväxt, nu är det högst sällan man får se den ty den modärna dyra parfymen har tagit överhanden så växten är överflödig som luktmedel liksom alla andra luktkryddor. I kyrkan användes kryddorna för att jaga bort sömnen med om dom blev sömniga som ofta hände under de långa prädikningar som då räckte till bortåt Två Långa Timmar. Kryda piggade alltid upp något.

Som alltid så var barnen med till kyrkan och då måste mamman alltid taga med något till dem då dom började bli sömniga och oroliga. Till dem tog dom med frukt av olika slag om dom hade, både grön och

torkad, eller rusiner m.m. sådant, även vetekaker om dom blev hung-
riga och oroliga. Bäst var det om dom somnade ty då blev dom stilla
å tysta. Prästen förebrådde ej mindre oroligheter, men blev dom för
högljudda så hände det att han kunde be dem försöka hålla dem mera
tysta, då tog mamman eller papan dem med å gick ut ett tag, av sådant
togs ingen anstöt ty Prästen ville se Barnen med i kyrkan på söndagen.

Men var det någon äldre person som satt å somnade under prädikan
då blev det en annan låt från prädikstolen. Wäran husbonde på gården
hade alltid för sed att sova i kyrkan under prädikan, och därtill snar-
ka högt, vi hade vår stol mitt i kyrkan mitt för Prädikstolen, och
bonden skulle alltid sitta vid dörren vid stora gången för att syns
väl, ty han ville hålla sig som storpamp i socknen, och hade knarr i
stövlarna. En varm å gassig söndag så kom han till kyrkan sin vana
trogen. Bänken var då nästan fullsatt, jag var då skolpojke och var
med far till kyrkan, vi hade kommit först i stolen och därför fick
vi flytta på oss så att jag kom närmast dörren och intill mig satt

far. Då allt var stilla å lugnt så fick vi höra Bondens knarrstövlar på gången, nu måste jag töcka åt mig så han fick sitt bestämda rum ty han var ganska tjock, nu blev det för trångt så vi fick flytta tillbaka åt sidogången och två fick lämna bänken å söka plats. Nu blev det gott rum och den store vid stolsdörren fick god å bekväm plats att vila sig. Då prädikan börjat och pågått en stund så somnade bonden till i god sömn, så kom en snarkning så han vakna till ett tag, men då han vridit på sig så somnade han åter in. Men nu tog tålamodet slut för prästen så han stannade med sin prädikan å pekade på min far å säger. Wäck din granne han sitter å far illa. Far tar genast upp Snusdosan å råkade åt honom å jag stötte honom i sidan så han blev rädd och stirrade till men tog inget snus. Sedan började prästen åter sin prädikan men det blev också en väckelseprädikan, ej blott för Johan Petter som sov i god ro utan för hela församlingen. Men till Johan Petter sade Prästen diräkt då han vakna. Jo du morna till dig lite du borde tagit med dig en liten dyna så du kunde fått

Avskrift.

ACC. N:R. M. 12475.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

det bekvämare. Det var alldrig något riktigt gott förhållande mellan prästen å Johan Petter men ändå var han till kyrkan alla söndagar.

Det hade varit kyrkovaktarens plikt att gått efter stötkäppen å stött till Johan Petter men nu slapp han det.

Det fans i de flästa kyrkor en lång käpp Cirka $2\frac{1}{2}$ meter lång med en liten klocka på ena ändan, den skulle kyrkvaktaren använda, om någon satt och sov så skulle han gå å stöta den sovande i ryggen med denna käpp. Genom detta så fick kyrkvakten smeknamnet kyrkstöten.

Detta var i min barndoms kyrka i Kråkshult, jag tror det hände 1874 eller 1875. Jag var i skolåldren, den Präst som här är nämnd var kyrkoherde i Karlstorp anäx till Kråkshult Prästen Allvin, en snäll å god menniska.

Det var inga särskilda dagar som dom hade mera luktbukätter än de vanliga men tpx. Påsk å pingst så hade dom vanligen påsklelJOR eller pingstlelJOR, här fick dom ju rätta sig efter tiden då dom blev i blom. Wid midsommar hade man ju syrenerna både vita eller skärblå,

då dessa blommor var i blom så togs sådana enbart utan någon blandning
me andra växter, det hände också att en äldre man liksom pojkar kunde
bära en lilja eller en syrén i bröstfickan eller handen. Dessa nämnda
blommor kunde dom ta flera och då satte dom dem i den toma ljuspipan
i kyrkbänken där dom satt, å dom som inga hade så fick dom taga dem
å lukta på dem.

War det Kyrkbröllopp skulle alltid Bruden ha en stor blombukätt
och Möttenkrona på huvudet, i den var Slöjjan fästad, det var många
vackra mörtenväxter som blev förvandlade till Brudkronor.

Då dom konfirmerades så skulle flockorna bära en liten mötten -
bukätt på sin klänning, vid hemkomsten från kyrkan skulle den sättas
i vatten och då den tycktes bilda rot så planterades den i en blom-
kruka att växa. Då den nu vuxit så stor att den räckte till en Brud-
krona, så fick flickan gifta sig (sades det). Så nu gälde det att
vårda växten väl så kronan blev stor, men de flästa gifte sig ej förr-
än dom fyllt 25 år. Brudgummen skulle också ha en möttenbukätt fästad

på Rockslaget. Var det en förmögen Brud så lånade dom kyrkans Brudkrona av Guld, men då fick ej Bruden vara gravid ty då fick dom låta förgylla om kronan som plikt på egen bekostnad.

Kyrkotagning.

Denna kyrkliga seremoni är ända sedan Kristendomens början ty vi firar Kynnelmässodagen som minne av Jungfru Maria kyrkogång, den firas Cirka 30 dagar efter juldagen då Jesu födelse inträffade. Härav har det alltid varit brukligt i kristlig synpunkt att alla kvinnor som genomgått en förlossning skulle kyrktagas, och detta gjorde dom alldrig av motvilja utan tvärtom, ty den dagen betraktades som renel-sedag, ty kvinnan ansågs som oren tills hon tagit prästen i hand samt läst tacksägelsebönen för henne, ty förut kallades hon för oren, så ingen främmande fick, eller ville ta henne i hand.

Kanske får eller bör tilläggas hur kyrkotagning tillgick.

Under sammanringningen då folket gick in i kyrkan så kom även kyrkokvinnan och en kvinna med henne som vittne, det kunde vara en

Avskrift.

ACC. N:R. M. 12475.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

grankvinna som var ombedd att följa som vittne.

Dessa båda kvinnor stannade kvar i Wapenhuset tills orgeln började brusa, då öppnade kyrkvaktaren dörren och de båda kvinnorna fick stiga in om dörren, då satte vakten fram en pall framför dem, då kom prästen fram ifrån altaret med handboken i handen och kappan upphängd på armen, då han kom till pallen så böjde kyrkokvinnan knä på pallen, den andra steg åt sidan och så läste prästen bönen. Kvinnan reste sig å prästen tog henne i handen och sade: Herren ledsage dig i sin sanning å fruktan, nu och till evig tid. Sedan tog vakten bort pallen och dom gick efter prästen och satte sig i sin stol.

10

Under hela förrättningen så gick orgeln mycket dovt, men då dom satt sig så började psalmsången.

Kvinnan som fått bönen var omslöjad av en schal men den tog hon av då hon satte sig i bänken, och då fick hon en liten blombukätt av sitt vittne, och nu vart hon åter ren, till nästa gång.

Nu var det som förut nämt att före hon fått mota bönen så höls

hon för oren, jag skall alldrig glömma då jag var barn, att jag blev sänd till en grannkvinna med ett litet ärende, där hade dom fått en liten, jag gick, men min gamla farmor sa till mig att jag fick ej hålla den lilles mamma eller Far i hand då jag hälsade. Warför då, frågade jag. Farmor har ju sakt så många gånger, att om jag får något så ska jag tacka vackert, ja en anan gång får du göra det. Det är otrolit vad jag tänkte på denna hemlighet tils jag ble så stor så jag fick veta det, grankvinnan i fråga var då ej kyrktagen utan kallades för Heen eller oren, och då skulle Prästen va den förste som tog dem i hand.

Nu tror jag att det närmar sig 50 år sedan det upphörde, både det å många andra sådana pålagor, ty även detta skulle prästen övervaka.

Blommor wid Begravning förekom alldrig, men på 1900 talet så börja det så sakta att användas som små bukätter och det ökade på så sakta.

Seden med kransar kom från storstäderna. Då någon stabo kom till

Avskrift.

ACC. N:R. M. 12475.

Begrafning ut på landet, då hade dom kransar, och av många betraktades det som en högfärd ty dom skulle visa att dom var fina staboar. Men så småningom så smittade det och sedan har tilltaget utan återhåll, och nu först har det blivit en vana av högfärd utan måtta, inga röda blomor fick användas.

Husförhören.

Dessa kunde man räkna som årets stora högtider med sina omåttliga stora kalas som ofta varade två dagar. På dem så var det folket som skulle läsa för Prästen och inte Prästen för folket, här fick dom läsa både unga å gamla för att höras i sin kristendomskunskap. Dessa möten höls å Söckendagarna på olika gårdar å hemman i socknen, jag tror mig hava bevistat något 70 tal under min tid. Dom höls alltid omkring Midsommar och då hade gummor och barn alltid blommor och Lavändel med sig men ej kryddor å luktvatten.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

12